

До членовете на научното жури

(утвърдено със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски РД 38-743/22.12.2015 г.)

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Нено Димов, преподавател в Геолого-Географски факултет при Софийски Университет „Св. Кл. Охридски“, на дисертационния труд

„ГЕОГРАФСКИ АНАЛИЗ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ“

с автор **КАЛИНКА ДИМИТРОВА МИЛКОВА** – докторант на самостоятелна подготовка в Геолого-Географски факултет при Софийски Университет „Св. Кл. Охридски“ за получаване на образователна и научна степен „доктор по география“,

научна област: природни науки - география, професионално направление 4.4. „Науки за Земята“ (специалност 01.08.02 Икономическа и социална география);
катедра: Социално-икономическа география, ГГФ, СУ „Св. Кл. Охридски“.

Уважаеми членове на научното жури,

На Вашето внимание представям моята рецензия по откритата процедура.

1. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАНТА

Калинка Дим. Милкова е родена на 11.08.1959 в гр. Шумен. Средно образование завършва в родния си град, а висше през 1977 – 1981 г. в Геолого-Географски факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“. От 1981 до 1988 г. е учител по география в гр. Варна. През 1988 г. е избрана за асистент в Икономическия университет гр. Варна. Кариерното ѝ развитие продължава в СУ „Св. Кл. Охридски“ от 1992 до сега (II, 2016 г.), като асистент в катедра „Социално-икономическа география“, ГГФ. Възлагани са ѝ семинарни занятия по Социално-икономическа география на България, Регионална социално-икономическа география на България, Райониране и социално-икономически райони на България, Методология на изследванията на регионалното развитие, Основи на териториалната организация на стопанството. Атестаците за

преподавателската дейност на К. Милкова са положителни. Успешно участва в организацията и провеждането на учебни практики със студенти по Социално-икономическа география на България. Докторантът е публикувал над 20 научни труда, а по дисертационния труд – 3 статии (в т.ч. 1 в съавторство).

2. ДАННИ И ОЦЕНКА НА ПРОЦЕДУРАТА

Защитавааният дисертационен труд от докторанта на самостоятелна подготовка К. Милкова е разработен самостоятелно, на основата на целенасочени проучвания, систематизирана и картографирана огромна статистическа информация и коректно използвани методи за анализ и обобщения. Процедурата е открита със Заповед на Ректора на СУ РД 20-1060/06.07.2015 г. за зачисляване на К. Милкова като докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 4.4. Науки за Земята при катедра „Социално-икономическа география“, ГГФ, със срок за приключване на защитата 01.07.2018 г. Заповедта на Ректора е резултат от проведено обсъждане на представения проект за дисертационен труд на заседание на Катедрения съвет. Направените препоръки и критични бележки са приети частично, доколкото са в съответствие с възприетата структура и теория на изследването. На 12.10.2015 г. дисертанта полага предварителния изпит по „Социално-икономическа география“ пред Комисия с обща оценка – отличен 6,00 (Заповед № 9/29.09.2015 г. на Декана на ГГФ). Със Заповед на Ректора на СУ РД 20 – 2055/ 02.12.2015 г. Кал. Милкова е отчислена от докторантура, считано от 04.12.2015 г. На 22.12. 2015 г. със Заповед РД 38-743/22.12.2015 г. на Ректора на СУ е утвърдено научно жури. На проведеното първо заседание на журито да избрани рецензенти и членове, подготвящи становище по защитата. От извършения преглед на процедурата се установява прецизно и коректно изпълнение на всички изисквания, съдържащи се в ЗРАС и Правилника за устройство и управление на дейността на СУ.

3. ОЦЕНКА НА СТРУКТУРАТА, СЪДЪРЖАНИЕТО И МЕТОДИКАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертацията на К. Милкова е в обем от 219 стр. текст, в т.ч. 6 стр. увод. Към текста са приложени – 7 таблици, 52 фигури и 20 приложения, както и списък на използваната литература (общо 128 заглавия на кирилица и латиница).

Извършеното изследване е посветено на актуален проблем, който не е разработван у нас цялостно. Има публикации посветени на структурата и динамиката на чуждестранните инвестиции в България, но те не са свързани с териториалното им разпределение и структура. Освен това на К. Милкова се налага да обобщи използваните до сега методи за изпълнение на целта и задачите в своето изследване. Освен това нейното желание е да представи оригинална авторска методика за географски анализ на преките чуждестранни инвестиции.

Целите и задачите на дисертацията са дефинирани ясно и коректно. Авторът фокусира своето внимание върху същността на мрежовата организация и управление на обществото и проследява динамиката на чуждестранните инвестиции по сектори и области в България. Това осигурява предимството за получаване на верни решения на поставените задачи. Считаю, че в увода е по-необходимо да се акцентира на актуалността на изследването, а не да се представя процеса на пространствена локализация на чуждестранните инвестиции.

Дисертационният труд е структуриран в три глави. Авторът използва триадата: теория, динамика и пространствен анализ на процеса на локализация на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) по области в България. Първа глава (в обем 40 стр.) е с теоретично и методично съдържание. Извършен е разширен обзор на съществуващите научни теории по изследвания проблем. Личи общата и конкретна подготовка на дисертанта при анализа и обобщенията. В тази глава идеята е да се обоснове конкретен „индекс на инвестиционен потенциал“ на територията и да се свърже с регионалното развитие и политика. Идеята и получените резултати са надеждни, но не съм убеден, че предложения алгоритъм е завършен. Основанията са, че акцентите са насочени

към разкриване на потенциалните положителни и отрицателни ефекти от ПЧИ върху местната икономика (табл. 1, с.50). По-голямо внимание следва да се отдели на влиянието на пазарните центрове върху динамиката и териториалното разпределение на чуждестранните инвестиции.

Втора глава (в обем 75 стр.) е посветена на периодизацията на ПЧИ в България, като е използван голям период от време 1878 – 2013 г. Извършеното изследване е първото в страната, в което се използва статистически ред от 135 години. Това е принос, на който следва да се обърне по-голямо внимание. К. Милкова е проучила прецизно научната литература в България, използва много източници с икономическо съдържание и проблематика. Тя представя оригинални картографски обобщения фиг. 7 – по К. Попов (1916). Обработена и систематизирана е огромна по обем статистическа информация. Тук се открояват творческите възможности на К. Милкова в научния географски анализ. Предложената периодизация на чуждестранните инвестиции е логична и доказана. Установени са интересни закономерности „... в движението на външни капитали от миналото... в настоящето“ (с. 66). Разкрита е секторната и териториалната структура на външните капитали в страната. Проследяват се и промените в нормативната база, оценени като важни регулатори на изследвания процес. Разкрити са тенденциите в пространственото разпределение на външните капитали през периода 1947 – 1990 г. Подробен и целенасочен е анализа на ПЧИ през периода 1990 – 2013 г. Приложените графики – фиг. 14, фиг. 15, фиг. 18 и фиг. 23, показват мястото на България по различни индекси, в сравнение със съседните страни.

Трета глава (в обем от 90 стр.) разкрива и доказва уменията и компетенциите на К. Милкова да извършва самостоятелни научни изследвания. Веднага ще посоча, че анализът на последния период (1990 – 2013 г.) от втора глава, трябваше да бъде отнесен към трета глава на изследването. Предимството на предлагания подход се състои в преодоляване на разкъсаността на анализа. Няколко са оригиналните, авторски решения в тази глава. *Първо* – извършен е сравнителен анализ между индекса на локализация (по У. Айзард) с величината на ПЧИ по области. Получените резултати

разкриват процеса на задълбочаване на неравенствата между областите в страната. *Второ* – обоснован е авторски индикатор – *индекс на инвестиционния* потенциал, по който е съставена типология на областите в страната. Разшифроването на резултатите и ранжирането на типовете области разкрива големия и задълбочаващ се размах на вариациите между отделните области и отделните групи области в България. С най-висок потенциал са най-големите по брой на население градове в страната вкл. и Габрово, а със среден инвестиционен потенциал са 9 центрове на области. Следователно ПЧИ се „затварят“ в сравнително малко пространство и остава една периферия, която изостава в социално-икономическото си развитие. *Трето* – предложени са регионални инвестиционни модели и сценарии за развитие, като използвания подход е сходен с извършената типология на областите по обем на ПЧИ. Получените резултати имат както методичен принос, така и приложно значение за управленската практика на страната. *Четвърто* – развита е идеята за регионален инвестиционен маркетинг за целите на регионалното планиране и регионалната политика. Повечето от предлаганите насоки за развитие са насочени към местните власти (общините), а не към областите в страната. Вероятно К. Милкова отчита обстоятелството, че областите в България не са субекти на икономическа политика. Използвани са резултати от проведено анкетно проучване от автора, които потвърждават изведените тенденции и закономерности в изследването.

Заключението (в обем от 7 стр.) съдържа основните резултати и обосновавателните предложения за усъвършенстване на териториалното (регионалното) развитие и управление на инвестиционния климат и привличането на външни активи в страната. Подходът на изследването може да се оцени положително и отговаря на съвременните научни стандарти. Посочените литературни източници в библиографията са коректно цитирани в отделните глави на дисертацията.

Представеният дисертационен труд е завършен и в съответствие с изискванията на ЗРАС, Правилника за устройство и управление на СУ и катедра „Социално-икономическа география“. Нямам критични бележки по стила и

използваните от автора термини. Ще отбележа обаче, че К. Милкова има подчертан афинитет към използване на неологизми и теории от други научни области, с помощта на които полага усилия да разшири и задълбочи географския анализ на сложни природно-социални системи. Този подход и начин на изследователска работа трябва да се стимулира. Заедно с това е необходимо да не се преминават географските граници (рамки), алгоритми и дефиниции. Някои използвани термини са двусмислени, други обяснения са непълни или генерират възражения например дефинирането от автора на понятието „потенциал“.

Авторефератът коректно отразява структурата, съдържанието, научните приноси и научните публикации на К. Милкова.

4. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Приемам справката за научните приноси в дисертацията, приложена в автореферата. Направените критични бележки по отделните глави не са основание за неприемане на научните приноси в изследването. Друг важен принос е, че това е първото системно географско изследване на ПЧИ в България с използвана авторска методика за анализ и обобщения.

5. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Част от критичните бележки посочих в оценката ми за отделните глави на дисертацията. Заедно с това, е наложително да се обърне по-голямо внимание на използваните методи в дисертацията и да се свържат с известните индекси на Джини и Тейл. По-голяма прецизност е необходима при въвеждането на неологизми в географския анализ на ПЧИ. Основната част от резултатите и препоръките в изследването е необходимо да се насочат към регионалното планиране и регионалното управление в България.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд от асист. К. Милкова е завършен и авторски. С предложеното изследване тя доказва необходимата теоретична и

методична компетентност за извършване на самостоятелна изследователска работа, умения и култура за формулиране на логични изводи и препоръки с приложна насоченост. Защищаваната дисертация е оригинална с иновативното съдържание и с това, че е първото изследване в професионалното направление. Дисертацията отговаря и на императивните изисквания на ЗРАС и на това основание я оценявам положително. Предлагам на уважаемите членове на журито да бъде присъдена образователната и научната степен „доктор“ на докторанта асист. Калинка Димитрова Милкова по професионалното направление 4.4. Науки за Земята, специалност „Икономическа и социална география“.

30.01.2016 год.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Доц. д-р Н. Димов